

Claudio Monteverdi

Strax före sin död 29 november 1643 avslutade Monteverdi två av sina stora operor, 1641 Odyssevs återkomst och 1642 Poppeas kröning. De var de sista i en rad verk som hade påbörjats med Orfeo 1607, och tyvärr har nästan alla verk han skrev för scenen under denna tid på ett oförklarligt sätt försvunnit. Orfeo hade ett mytologiskt ämne liksom de flesta italienska operor under första hälften av 1600-talet, men Poppeas kröning överger sagorna och finner i historien ett ämne som kan fängsla Monteverdis samtida. Och Odyssevs återkomst visar också denna nyorientering. Den framfördes ffg på Teatro San Cassiano vintern 1641, den äldsta offentliga teatern i Europa (1637). Fastän operans ämne hör till sagorna anknyter operan ofta till en modern tolkning av livet i Homeros Grekland eller åtminstone till sedvänjor och tänkesätt som lätt kunde igenkännas av 1600-talets italienska publik.

Libretton är skriven av en italiensk adelsman vid namn Giacomo Badoaro — en "dilettant" som uttryckligen vid ett tillfälle förklarade att han skrev för sitt nöje och icke av tvång — en av den samtida kultureliten som för övrigt räknade tonsättare som bröderna Marcello, mecenaterna Grimani och Vendramin och poeten Busenello, som bl. a. skrev libretti till Cavalli och även till Monteverdi.

Badoaro förkastade Aristoteles teoreier om enhet i tid och rum och menade, att om Aristoteles hade levat hade han också varit mottaglig för de nya teorierna och den nya utvecklingen.

Odyssevs återkomst iakttar i stort sett platsens enhet. Handlingen har inspirerats av de tolv sista böckerna i Odyssén och äger rum på ön Ithaka, men växlar från palatset till havet eller till betesmarkerna och ängarna, med undantag för när gudar och gudinnor uppenbarar sig på scenen: Neptun stiger ur vågorna och Minerva kommer ner från himlen i sin vagn för att återföra Telemachos till sin faders rike. För gudarna och de allegoriska figurerna i prologen, som är ändå mera avlägsna från verkligheten, blandar sig med människor av kött och blod.

NÄSTA EVENEMANGSKONSERT

Söndag 19 mars kl. 20

Radioorkestern

Dirigent

SERGIU GELIBIDACHE

Roussel:

Cherubini:

Sjostakovitj:

Petite suite

Symfoni D-dur

Symfoni nr 5

Concentus Musicus Wien

Concentus Musicus grundades 1954 med målsättningen att tolka gammal musik på originalinstrument i kompromisslös överensstämmelse med kompositionernas uppförandep Praxis. Från början arbetade en ren stråkgrupp om fem gambor, men snart nog anslöts en barock tvärflöjt och en för Concentus Musicus specialbyggd cembalo som en exakt kopia av ett originalinstrument. Efter fyra års intensiva förberedelser kom så det första offentliga framträdandet vid Grazer Festwochen följt något senare av två konserter i Schwarzenbergerpalatset i Wien. Recensenterna blev oerhört imponerade av den nygamla klangvärld som plötsligt öppnat sig och sålunda kunde ge en mera exakt bild av den äldre musiken.

Så småningom byggdes instrumentariet ut, och varje instrument fann en ägare, som åtog sig det säkerligen mycket inspirerande men mödosamma arbetet att lära in den spelteknik, som instrumentet ifråga enligt gamla seder och bruk fordrade. Samtidigt med instrumentariets utbyggnad utvidgades också repertoaren, och 1959 framfördes ett rent Haydn-program på originalinstrument. Därmed var en tidsgräns upp-

nådd, eftersom år 1800 ansågs vara början av de nutida klangidealens utformning. Den bakre gränsen är satt vid den franska Notre Dame-skolans musik från 1200-talet, vilken repertoar stod på programmet för första gången 1960. För detta ändamål byggdes bl. a. ett portativ (en bärbar orgel) efter gamla beskrivningar och sex blockflöjter av den allra äldsta typen efter original från Wiens Konsthistoriska Museum.

Under säsongen 1962—63 fick Concentus Musicus uppdraget att försöka utföra Johan Sebastian Bach's samtliga Brandenburger-konserter för första gången på originalinstrument sedan verkens tillblivelse. Denna oerhört inspirerande uppgift, som löstes med stor framgång, ledde till ytterligare utvidgning av ensemblen till omkring 25 musiker. Dessutom har en mängd obekant italiensk och österrikisk musik grävts fram ur bibliotekens gömmor och engelsk musik från drottning Elisabeths tid tagits upp på repertoaren och framförts.

Redan efter de första framgångarna i Wien kom inbjudningar från olika länder, och sålunda konserterade ensemblen i Rom, Brüssel, Antwerpen, Paris, Basel, Milano, Nürnberg och många andra städer. Hösten 1963 framfördes Brandenburger-konserterna i Italiens alla större städer, och i februari 1966 framfördes medeltids- och renässansmusik under en konsertresa i USA, som blev sådan succé, att ensemblen hösten 1968 planerar en ny turné, denna gång med barockmusik på programmet.

Under sitt Stockholmsbesök kommer ensemblen att spela in bl. a. ett Bach-program för Sveriges Radio samt flera TV-program.

Vigo Löfcrantz

Sveriges Radio

presenterar

CLAUDIO MONTEVERDI

1567—1643

Odyssevs återkomst

Musikdrama i prolog och tre akter av
Giacomo Badoaro

*Reviderad version efter originalet i Nationalbiblioteket
i Wien av Nikolaus Harnoncourt och Lars Edlund*

Jupiter	Rolf Leanderson, baryton
Neptunus	Birger Eriksson, bas
Minerva	Karin Langebo, sopran
Juno	Rohtraud Hansmann, sopran
Odyssevs	John van Kesteren, tenor
Penelope, Odyssevs' hustru	Edith Thallaug, mezzosopran
Telemachos, Odyssevs' son	Werner Krenn, tenor
Antinos, Penelopes friare	Birger Eriksson, bas
Pisandros, „ „	Christer Solén, tenor
Anfinomos, „ „	Sven-Erik Alexandersson, tenor
Eurymachos, Melanthos älskare	Werner Krenn, tenor
Melantho, Penelopes kammarjungfru ..	Rohtraud Hansmann, sopran
Eumaios, herde i Odyssevs' tjänst	Ove Meyer-Leegard, baryton
Iros, komisk snyltgäst hos friarna	Christer Solén, tenor
Eurykleia, Odyssevs' amma	Margot Rödin, mezzosopran
Den Bräckliga Männkligheten	Margot Rödin, mezzosopran
Tiden	Birger Eriksson, bas
Ödet	Rohtraud Hansmann, sopran
Kärleken	Karin Langebo, sopran

Najadernas kör, Sjöfolkens kör, Sirenernas kör, Fajakernas kör,
Nereidernas kör, Itakensarnas kör.. *Ensemble ur Kammarkören*

Prolog — Akt I — P a u s — Akt II — Akt III

CONCENTUS MUSICUS WIEN

under ledning av

NIKOLAUS HARNONCOURT

Lars Edlund, cembalo

Herbert Tachezi, orgel

Anna Stångberg, harpa

Söndagen den 19 februari 1967 kl. 20.00 i Konserthuset

Akt I

Odyssevs, härskaren på Ithaka, var den slugaste av de grekiska här-förarna i deras tioåriga krig mot Troja. Genom hans list med den trojanska hästen lyckades grekerna erövra staden. Den förtörnade havsguden Neptunus hindrade den segerrike hjälten att återvända till Ithaka genom att drabba Odyssevs och hans följe med en tio år lång irrfärd på havet. Men Minerva, Odyssevs beskyddarinna bland gu-darna, ledde Odyssevs hem mot Neptunus vilja. Neptunus förmår en-dast låta fajakernas skepp, som har fört den slumrande Odyssevs i land, att bli till sten. Odyssevs möter, förvandlad till en gammal man av sin skyddsgudinna, sin trogne herde Eumete.

Akt II

Odyssevs möter även sin son Telemachos, som Minerva har fört till Ithaka genom luften från Sparta. För honom ger sig Odyssevs till-känna och Telemachos skyndar nu hem till hovet för att förbereda sin faders återkomst.

Penelope väntar i förtvivlan sin make i konungahuset, envisa friare omger henne ständigt, dock utan framgång. När friarna (Antinoos, Pisandros och Anfinomos) får höra talas om Telemachos återkomst gör de upp en plan att undanröja honom, men avskräcks genom ett gudatecken.

Odyssevs kommer och ser i sin förklädnad vad friarna förehar sig; han blir hånad t. o. m. av tiggaren Iros, som han emellertid besegrar i ett handgemäng. Friarna överöser ånyo Penelope med dyrbara gå-vor och drottningen Penelope lovar nu sin hand åt den som förmår spänna Odyssevs båge. Förgäves anstränger sig friarna, endast Odis-sevs behärskar vapnet och med det dödar han friarna.

Akt III

Jupiter blickar på begäran av Juno och Minerva Neptunus vrede gentemot Odyssevs; gudarna unnar Odyssevs slutligen vila i fädernes-landet. Men Penelope misstror ödets plötsliga omkastning, hon miss-tänker att budskapet om hennes makes återkomst är lögn och svek. Först när Odyssevs kan tala om för henne deras innersta hemligheter erkänner hon honom som sin make.

Eskil Hemberg